

ԿՐԾՆԱԿԱՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ

Կրօնական բաժնի մը մէջ այս վերնազիրը տարօրինակ է քիչ մը, քանի որ վարժութիւն եղած է մեզի նոր Տարիին նայիլ միշտ հաճոյքներու սեղանէն, և ուրախութիւններու գիւղում փափաքներ վերապահել այդ օրուան: Զունինք նոյնիսկ մասնաւոր կրօնական արարողութիւն՝ այդ օրուան յատուկ, որով լոկ աշխարհիկ հանգամանքով մը կուզայ ան մեզի, մինչև իսկ իր հետ բերելով հեթանոս օրերու սովորութեանց ձևեր ալ, որոնց ստուերին ներքեւ հեռու խորհուրդով մը կը պարտուինք ամէնքս, զատորոշելու համար տարուան այդ օրը իր բազմաթիւ միւս ընկերներէն:

Նոր Տարիին այդ բոլոր հանգամանքներուն կը խառնուի սակայն բան մը մեր զգացումէն, մեր յոյսէն, մեր ուրախութեան և տրտմութենէն, անբացատրելի բոլոր մը կը հագնի ան, որ խորհուրդն իսկ է, սրտազեղ յորդութեամբ մը քողարկուած: Այդ խորհուրդը իր հանգրուանը կը գտնէ կրօնական պահի մը բացատրութեամբ, ու կը մանենք հայեցողութեանց դիմերէն ներս՝ քակելու համար ծալքերը այդ զգացումին, որ տարբեր չէ բնաւ կրօնականէն, ու կըրնայ բացուիլ անոր լոյսին ցոլացումին մէջ:

Այդ իրողութիւնը ուրեմն իրաւունք կուտայ զիտել տարին աւելի իրական գետնէ մը, որմէ կը շահի ան միայն, ու կը ձերբազատէ մեզ աւանդութեան կրկնութեամբ մեզի բերուած թեթեւ մերձեցումէ մը անոր, քանի որ այդ օրը առանցքն իսկ է կեանքի առեղծուածին շուրջ կատարուած խորհրդածութեանց խտացած մէկ պատկերին:

Նոր տարին, անիկա մեր իմացումին յարաբերութեամբը շինուած, ու ժամանակին խաղերուն մէջ ապաստան գտած նոր մըն է, ոչինչ տարբեր անցեալ տարիին նորէն, որ հինցաւ, զոր հինցուցինք առանց երբեք կարենալ նորոգելու զայն անգամ մըն ալ, ու հինցածի յանցանքը պատրուակելով անոր վրայ՝ նետեցինք մէկ կողմ,

նոր ատաղձներու վրայ փորձելու համար մեր՝ ժամանակէն պարտուած կարողութիւններուն վաստակը: Առանց մեր հասկացողութեան յանցանքին չկայ ուրեմն տարիին նորն ու հինը, բայց կայ զայն հինցնելու մեր մեղքը, ու նորոգելու կամ նորոգ պահելու առաքինութիւնը, անկախ՝ ժամանակին սահանքէն ու փուլուղումէն, ինք իր մէջ նոր, մեծ ու յաւերժական: Վասնզի տիեզերականութեան յարաբերութեամբը տարիի մը անցումը կամ գալուստը անհունութեան մէջ քայլ մ'իսկ առնել չէ բնաւ, մեր իմացումին մէջ յառաջդիմութիւն մը արձանագրելու համար անոր անունով, եթէ մահուան հանգէսին հասնելու իրողութիւնը՝ այդ զարգացումէն անցնելու պարտադրութեան մէջ չգնէ զմեզ, ու եթէ անցեալին աւերակներէն չնայինք ապագային բերելիք նոր կարելիութեանց վրայ:

Եթէ այդպէս, ուրեմն ամէն օր նոր տարիի մը առաջին օրն է, հինին կորուստին վրայ՝ սուգի ծաղիկ մը, պարտուած՝ ժամանակէն, եթէ գանիկա իր ատենին քաղելու երջանկութիւնը մեր իմաստութեան բերուած օժիտը չեղաւ:

Զունինք միջոցը գերծ մնալու ժամանակին փուլուղումէն: Ամէն ինչ իրն է. ու մենք՝ իր հիւրերը, մեր թշնամիին սեղանին շուրջ շարուած: Կը թաւալի այդ սեղանը, ու ինչե՛ր կը տանի իր հետ, զանոնք հինցնելէ յետոյ, զանոնք մերկացնելէ ետք իրենց ժպիտէն ու գեղեցկութենէն: Բայց տակաւին ունինք երջանկութիւնը նայելու տարիին որ կ'երթայ, և աւելին՝ ողջունելու տարին որ կուգայ, վասնզի ամէն անցնող տարի եկողին նորութեան ու գեղեցկութեան ազդարարն է միայն, ժամանակին անապատին մէջ գետեղուած ուխտին մը՝ կանաչներով զարդարուած, հոգ չէ թէ յուզարկաւորը հինին, որ կը քալէ գէպի սգաւոր ափերը մոռացումին. բայց երկտասարգ է ան հիմա, ու ծաղիկներ կը հաւաքէ իր ոտքերուն տակէն կեանքի հեւքով մը զարդարելու զանոնք:

Բայց չըլլայ որ մանուկի մը միամիտ հետաքրքրութեամբը մօտենանք անոր, զիտելու երջանիկ պահը այդ տեսարանին, ուր ծաղկազարդներ կը բռնկին ու աստղերը կուլան վերէն իրենց կուրծքէն հեռու բուսած այդ ծաղիկներուն համար:

Ակնթարթներու պարն է միայն այդ տեսարանը, և ժամանակի հիւլէները զիրար կը հալածեն մեր մագերուռն սպիտակներէն ապարանքներ շինելու համար իրենց չիրմաներուն շուրջ: Վա՛յ եթէ ինկաւ մարդը հմայքներու խաբկանքէն հիւսուած այդ քունին մէջ, որովհետեւ մահուան դանգակներէն միայն պիտի կարենայ արթննալ իր ննջարանէն բացուած գերեզմանը դիտելու համար հիմա: Ա՛հ, մեր սպասումին կը նայի մահը՝ հասնելու համար մեզի, ու վերջին րոպէին միայն պոռալու իր սովորական հեզնանքովը թէ չկայ սպասում, պէտք է սկսիլ արշաւը որեւէ տուն, որեւէ կէտէ:

Հեզնութիւն մըն է դարձեալ մեր պայմանաւորած նոր տարին, ստեղծուած՝ առանց առնելու հաւանութիւնն ու կամքը ժամանակին, որուն օրէնքներէն դուրս պիտի մնայ ան իսպառ, ի՛ր օրէնքներով դատելու կրկին մեր գործերն ու տոները:

Ա՛յկ անգամ միայն պիտի տայ ժամանակը իր նոր տարին, տարածելով զայն մեր ծնունդէն մինչև մահը երկարող ճամբուն վրայ, ուրկէ քաղող մարդը զիտակցութիւնն ալ պիտի մոռնայ հաւանաբար անոր, եթէ մահը, որ պէտք է դայ, իր դաժան ծիծաղը չնետէ մեզի՝ վերջացող տարիի իր դուռը փակելով մեր վրայ, առաջին և վերջին անգամը:

Ու կ'անցնի ժամանակին մէջ նետուած այդ գարունն ալ, որ եղաւ կեանքը մարդուն, կարճ՝ ծաղիկի մը չափ, առանց դարդարուելու միշտ անոր գեղեցկութեամբը, բայց ապրելով շարունակ ժամանակին ցուրտին մէջ ու սպառնալիքին տակ:

Ստրջանքը կը սահի հիմա հողիներէն ներս, երբ վերջին հանգէսին՝ նոր փափաքներ ու սէրեր կուգան շար ի շար, իրենց իրաւունքի պահանջով՝ մեկնած յոյսերը քրքրելու անհետացած կարելիութիւններուն, ուր ծաղիկ մ'ալ իրենք կրնային աւելնալ ա՛լ խամրած այն դարաստանին մէջ, որուն հմայքին օրօրումներուն վրայ զիւթանք մը կը խայտար երբեմն, հովերուն ցանուած զգլխանքի ծովերէն: Որքա՛ն միամիտ է մարդը, երբ կ'ուզէ ետ նայիլ հիմա գերեզմաննոցի պարիսպներուն արդիւքին առջև, մինչ կրնար առա՛ջ նայիլ ատենին՝ անշիրիմ հորիզոններուն զիմաց, կրակ մըն ալ ինք ցանելու ամպերու հրդեհին մէջ:

Ժամանակէն հեռու ու անձանթ ապրած մեր ստրջանքին քայքայումը կուտանք այժմ, եթէ կ'սպասենք վախճանին, որ պիտի պսակէ ամէն ինչ, ինք ալ իր կարգին պսակուելու համար իր վախճանը յօրինող ժամանակէն:

Որովհետեւ, իրողութիւն է այլևս, թէ մարդերու թափօրը, որ իր անգիտութեանը մէջէն իսկ քալեց իր հե ի հե ընթացքը դէպի այդ վախճանին, իր բաժանումներուն կը վերածուի հիմա, կազմելով խումբերը հասկացողութեան իմացումին, հոգ չէ թէ այդ դասերը համախումբ պիտի մտնեն ներս ճակատագրի դարպասին երախէն, նոր աշխարհի իրենց բաժինին խառնուելու առանդրեան հանդիսաւորութեան մը մէջէն:

Երեք խումբ են այդ մարդերը, իրենց յատկանշական տարազին ներքեւ ծածկուած նոյն պատմութեամբը երէկուան մարդուն, որ ժամանակով միայն կը կանխէ այսօրուանը, առանց ունենալու զինք զատորոշող ուրիշ յատկանիշ ամանոր կեանքի մը գնացքին վրայ: Ատոր համար ալ հեռու կը մնանք սխալէն երբ կը վերցնենք պատկերը հին օրերու մեզի բերած կեանքին, ունենալու համար անսխալ կաղապարը այսօրուան խումբերուն, վաւերական՝ հինին կը նիքին փորձովը հաստատուած իրողութեան հանդէսին պատճառովը:

Առաջինը մեծ խումբն է ժամանակէն դուրս ապրողներուն: Անոնք մնացած են դասական տիպարը իմացական աշխարհէն հեռու ապրողներուն, իրենց անգիտութեան ստեղծած երջանկութեանը մէջ, ժամանակին մէջ՝ անկէ դուրս ապրելով շարունակ: Անոնց մտածումին սեեռումը օրուան մը միջոցի սահմանէն աւելին չէ կրցած չափել երբեք, գետնաքարչ կեանքի մը անխմաստէն վեր բան մը փնտռելու համար, ու գործի մղելու իմաստի իրենց զգայարանը աւելիին ի խնդիր: Բայց անոնք ալ մարդեր են ամէնուն պէս, ու կոչուած յարգելու այդ կեանքին իմաստը իրենց վստահուած ծին չափ ու իրենց ոյժին տարողութեանը մէջ: Ո՛րք է սակայն մեղքը երբ իմաստութեան ժպիտէն շող մ'իսկ չ'իյնար անոնց անխռով հոգիէն ներս, գէթ տառապանքի մը սփոփանքը կաթեցնելու, ու ցնցելու պահ մը այդ զանգուածը որ կը քալէ անձանթէն՝ անձանթին, առանց դժելու

հետքը իր անցած ճանապարհին, ու տառապելու՝ տենչանքի մը համար, որուն լրումը կը նայի ժամանակին:

Ինչո՞ւ սակաւն ան ըլլայ մեղք. ինչո՞ւ չկարդալ այդ զանգուածին հոգեբանութեան նէն ալլապէս հասկցուած խմաստութեան մը երջանկութիւնը, զուրկ՝ այո՛, խմաստասիրուած խուզարկութիւններէ, բայց զուրկ նաեւ այդ խմաստութեանէն ծնած տառապանքին անհեթեթ պարտագրութիւններէն . . . :

Բայց ցորենի դաշտերէ չէ որ կը քալենք վերջապէս, որոնց մէջէն երկու կալաչ հաւաքելու համար եղած ըլլար ցանքը կարծես: Մարդեր է որ կը քալեն նորէն մեր առջեւ իրենց ամբողջական կազմով ու գիտակցութեամբ, որոնք արհամարհոտ մերժումով մը նայած են իրենց քալած ուղիին, ամէն ինչ փոշի տեսնելու տրամադրութեամբ հոն՝ ուր ուրիշներ վարդեր կը քաղեն և մեղունները իրենց թիւմը կը ծծեն փեթակներ պարարտացնելու համար:

Ուրեմն կա՛յ մեղքը, խորանուած՝ աւնոնց ճակատին, ժամանակին մէջ՝ ժամանակէն օտար ապրելու, հոգ չէ, գիտակցաբար կամ անգիտակցօրէն, մեղքին սակաւը հեռու է միշտ անմեղութենէն:

Ահա թէ ինչո՞ւ այս մարդերը հեռու կ'ապրին միշտ նոր տարիի մը ուրախութենէն, քանի որ տարին իրենց համար չէ բնաւ, և չունի խօսք մը անոնց հասցէին նոր կամ հին, ուրախ կամ տխուր: Աւելին, մահը, որ պէտք է գայ, ամէնէն աւելի այս զանգուածին առջեւ կը դողայ, կը տըկարանայ հոս իր վարկէն, կը թեթեւայ իր սարսափէն, ու կը տարուի մինչեւ իսկ պարտութեան մը մասին խորհելու դէթ անգամ մը, վասնզի կա՞յ աւելի զօրաւոր զէնք մահուան դէմ, քան անձանաչ անցնիլը աւնոր առջեւէն . . . :

Ու ժամանակը կը ծալլուի այդ խուժրին վրայ, երկինքին երեսին խաղացող ամպի մը պէս: Ուրիշներ նոր Տարի թող անուանեն այդ ծալքը, ի՛նչ փոյթ, հեղնուած է այդ ժամանակը իրմէ խուսափած զանգուածին զօրութենէն, որ պատառ մը չկրցաւ փրցնել անկէ իր հոգիին բոցիկը փաթաթելու հոն, ու զայն ի՛րր ընելու յաղթանակի մը փառքով: Կը մանէ այդ սերունդը իր նոր տարիէն ներս, առանց կրո-

ուելու, յաղթելու կամ յաղթուելու: Վատնուած ժամանակը իր վրէժը կ'առնէ զանոնք վատնելով: Արձանագրութիւնները կը լռեն այդ մասին:

Տողանքէն կը զատուի երկրորդ խումբը ժամանակին մէջ ապրողներուն: Միջին զանգուածն է այս երկու ծայրերուն: Կը արբուած՝ երկու պոչերէն, բայց կայ իրանը գիտակցութեան: Նոր Տարին աւելի վստահ կը մօտենայ անոնց. նաեւ՝ յարգանքով: Այս խումբը կը ճանչնայ ժամանակը, թէ և չի կրնար նայիլ անկէ դուրս: Ունի իր ձայնը փակելէ առաջ նոր տարին, ու իր անցած ճամբաները անապատներու մէջ չեն շինուած ապուշ արեւի մը հրկիզումին տակ մեռնելու համար: Հոն յարգուած է մահը, վասնզի մարդիկ զիտեն չափել անոր սահմանները հոն մանկէ առաջ: Հոն կայ սերունդ մը իր բարձրագոյն զգայութիւններուն գիտակցութեամբ մէջ ապրող. որ կը խօսի, կը խորհի ու կը տառապի: Երջանկութիւնը, իր վերլուծումին մէջ, ատկէ աւելին չի պարունակեր արդէն: Մնացածը երազներու աշխարհին կը կապուի, ու չի կրնար փրթիլ անկէ:

Ուրեմն, պէտք չէ վախնալ անոնց մօտենալէ: Ընդհակառակը պէտք է ջանալ ապրիլ անոնց մէջ, անոնց հետ ու անոնց պէս: Ժամանակը կը վախնայ աւելի անոնցմէ. անոր համար չուտ կը փախի: Բայց հորոպներն ալ հաշուուած են, ու կը ծանրացնեն զանոնք մարդիկ՝ արգիլելու համար արագութիւնը անոնց խուսափումին:

Ժամանակի նոր տարին իր հաշուեյարդարը դառնար կ'ընէ հոն, քանի որ մահէն վեր դործեր կան կատարուած իրենց տէրերուն ետեւէն նայող: Փոխուած է հոս ժամանակին դէմ զարձած զէնքին բնոյթը, բայց ասպետական է ան, անկուրն ու անխոցելի, ուղղուած՝ մահուան կուրծքէն ներս, հոգ չէ թէ հեռու անոր սիրտէն:

Այս խումբը ապրած է իր ժամանակը, կամ ժամանակ մը գէթ, իր փառքին աւնունովը յատկանշուած:

Մահուան նոր տարին քիչ բան կը տանի անոնցմէ: Արձանագրութիւնները կը մնան անաղարտ:

Ժամանակէն վեր ապրողներու խումբը երրորդ գասակարգն է ընդհանուր զանգուածին: Բիշեր կը մտնեն այս թիւէն ներս,

որովհետեւ մեծ է պահանջուած արժանիքը, ու արժանաւորները բացառութիւններու մաս կը կազմեն միշտ:

Բարձրագոյն հայեցողութիւններու ու լորտին մէջ կ'ապրին անոնք, զրեթէ կը տըրուած երկիրէն, աւելի մօտ երկիրքներուն: Իրենց արժանիքին մեծութեանը համար ամէնէն գոթախտներն են ասոնք հաւանաբար, ժամանակէն վեր՝ բայց անոր ճշշումին տակ ապրելու հարկադրութեան պատճառով: Անոնց մէջ հոգիին խորհուրդը կը խառնուի միտքի զգայարանքին՝ հրաշալիին առջև բացուելու համար: Ու փոռափորութիւններ կը մահանան հոն, որովհետեւ ճշմարիտ են ու թունաւոր:

Մի՛ մօտենաք անոնց, մեզի սովորական արժէքներու չափանիշովը զիտելու այդ նոր աշխարհին ձգտումները: Նիւթի թանձրութենէն պարպուած ու իմանալի սահմաններու մէջ խառնուած մարդեր են անոնք. իրենց արժանիքը չի համ յաճախ մեր արժէքներուն մերժումին թափովն ու քաջութեամբը: Կրնան հատորներով չքալել անոնք պատմութեան մէջէն, ոչ ալ խառնուել զանգուածներուն՝ ընկերային կարգերու իշխելու համար: Վասնզի հմտութիւնն ու զարգացումը իմաստութիւն չէ անպատճառ, ոչ ալ դպրոցներէ պէտք է գան, թուղթի կտորի մը ետին արժանիք կարդալու համար:

Անոնք տեսած ըլլան այդ կարծեցեալ արժանիքները կամ ոչ, վեր են միշտ անոնցմէ, ու կ'ապրին հոն՝ ոչ թէ արհամարհած ըլլալու համար վարիները, այլ զանոնք ճանչնալու մեղքէն խուսափելու համար:

Ժամանակը պատկառանքով կ'անցնի անոնց քովէն: Բայց անոնք ուստումով կ'անցնին անոր վրայէն, դարերը սեղմելով ակնթարթներու բաժակին մէջ: Վասնզի հոս տարիներով չէ որ կը չափուի ըլլալիք գործին տարողութիւնը. մնաց որ մեղքին ահագնութիւնը կրնայ պառկել տարիներու երկայնքին վրայ:

Հոս՝ նոր տարիի հաշիւները կը լռեն: Ամէն ինչ դուրս է անկէ:

Երեսօղեմ

Պ. Վ. ՄԻՆԱՍՅԱՆ

ԲԱՆԻՆ ՄԱՐԴԵՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՏՈՒԳՈՒԹԻՒՆ Է

“ԵՒ ԲԱՆԻՆ ՄԱՐԴԵՂՈՒՆ ԵՂԵՒ”

Աստուծոյ Բանը, Սոսքը, մարմին առաւ, մարդացաւ:

Քրիստոնէական ընդհանուր եկեղեցին Աստուծոյ աշայտութեան «մեծ և սքանչելի խորհուրդին» շուրջ կը հաւաքէ նորէն մարդոց մտածումները, անոնց հոգիներուն առջև բանալու համար Աստուծոյ Սոսքին հրաշքը, որ «բնականայն է մեզ»:

Արդարեւ, խօսքը որ մարդկային սեռը յատկանշող կարողութիւն մըն է, մտածումին արտաքին զգեստն է, մտքին ու խորհուրդին հարադատ արտայայտութիւնը: Սոսքը կը ծագայ խորհուրդին, կ'օգնէ աւելի, ինքզինք ըմբռնելու, և յետոյ արտայայտելու. մտածումով կը ճանչնանք իրականութիւնը, և խօսքով կ'արտայայտենք այդ ճանաչումը, այնպէս որ, մարդ նախ կը խորհի իր խօսքը, և ապա կը խօսի իր խորհուրդը: խորհուրդը, այս ըմբռնումով, կը զառնայ հայելին իրականութեան, իսկ խօսքը՝ հայելին՝ մտածումին, խորհուրդին: Առանց խորհուրդի չկայ խօսք. ու նաեւ առանց խօսքի՝ խորհուրդ:

Սորհուրդը՝ մտածումը՝ կարելիութիւնն է ի զօրութեան եղած խօսքին, իսկ խօսքը՝ կատարումն է խորհուրդին, որ կը թանձրանայ, կը պատկերանայ, մարմին կ'առնէ խօսքին մէջ: Սորհուրդ մը այն ատեն միայն ծանօթ կ'ըլլայ մեզի երբ զայն արտայայտենք խօսքով. ամէն անգամ որ խորհուրդ մը կ'ուզենք որ ճշդուի, իր բոլոր պարունակութիւնով, զայն կը խօսինք. ներքին խօսք մըն է ան. չէինք կրնար խօսիլ մեր խորհուրդը առանց խորհելու մեր խօսքը. կը խօսինք՝ ներքնապէս մտածելով, ու կը մտածենք՝ ներքնապէս խօսելով: Ու ներքին այդ խօսքը ճշմարիտ չափանիշն է մարդուն էութեան. վասնզի խօսքը, կ'արտայայտէ խօսքին ետին կեցող մարդը. ամէն մարդ իր խօսելու կերպին մէջ կը դնէ ինքզինք. մարդուն խօսքը իր ըլլալու մէկ կերպն է: Ու մարդ մը այնքան իրական ու ճշմարիտ մարդ է որքան իր խօսքը թափանցած է ցոլքովն այն խօսքին, որ Աստուծոյ